

ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์

STRATEGY DEVELOPMENT OF CULTURAL TOURISM IN THE THAILAND- MYANMAR BORDER OF PRACHUAB KHIRI KHAN PROVINCE.

สิริมา เจริญศรี¹⁾, วิภาวดี เผือกบัวขาว²⁾, เสกสิทธิ์ ปักซี่³⁾, ธนวันต์ สิทธิไทย⁴⁾

¹⁾ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

²⁾ อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

³⁾ อาจารย์ประสานสาขากิจการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
กาญจนบุรี ⁴⁾ อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Sirima Charoensri¹⁾, Dr.Wipavanee Phuekboukhaw²⁾, Sakesit Paksee³⁾, Thanavan Sithtithai⁴⁾

¹⁾ Doctoral student in Degree of Doctor of Philosophy Program Development Strategy, faculty of
Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University.

²⁾ Assistant Professor of Doctor of Philosophy Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Phetchaburi Rajabhat University.

³⁾ Hospitality Industry in Tourism Management, Faculty of Management Science, Kanchanaburi
Rajabhat University.

⁴⁾ Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

บทคัดย่อ

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนนอกจากจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแล้ว
ยังเป็นการจรรโลงวัฒนธรรมอันดีงามของมนุษยชาติด้วย ซึ่งจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีทุนทางวัฒนธรรมสูงมากและมี
พื้นที่ติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาที่มีประวัติศาสตร์เชื่อมโยงกันมาแต่สมัยโบราณ สมควรที่จะมี
ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนที่เชื่อมโยงกันในเชิงนโยบาย

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัจจุบันและปัญหาอุปสรรคการพัฒนาการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 2) สร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรม ชายแดน ไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 3) สร้างคู่มือการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนา
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชายแดน ไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 4) ประเมินผลการใช้ยุทธศาสตร์การ
พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงนโยบาย
(Policy Research) ประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นกลุ่มผู้มีส่วน
เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ โดยการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้แทนจากภาครัฐ

ภาคเอกชน ผู้นำชุมชนในท้องถิ่น นักวิชาการ และนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวเมียนมา โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 40 คน ประชุมสนทนากลุ่ม จำนวน 18 คน ประชุมอิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 18 คน ทำการวิเคราะห์ผลเชิงเนื้อหาสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาด้วยเทคนิค SWOT Analysis และ TOWS Matrix

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า บริเวณชายแดนทั้งสองประเทศมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านศาสนา ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์ และคำครองชีพไม่สูงนัก โดยจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ ส่วนปัญหาสำคัญ คือ การขาดแคลนมีคฤหบดีที่มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวและทักษะการสื่อสารภาษาเมียนมาและภาษาอังกฤษ ชุมชนและบุคลากรด้านการท่องเที่ยวทั้งชายแดนไทยและเมียนมาไม่เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และพบว่าการคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวด้านชายแดนเมียนมา ความมั่นคงชายแดน และข้อจำกัดของระยะเวลาในการทำนันทนาการเป็นอุปสรรคที่สำคัญ ส่วนโอกาสในการพัฒนา คือ การเปิดด่านสิงขรเป็นจุดผ่านแดนถาวร แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัด และนโยบายการส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางเชื่อมต่อการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ

ผลการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 6 ด้าน คือ 1) การจัดการความรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 2) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 3) การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 4) การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 5) การสร้างความคงอยู่ของวัฒนธรรมชุมชนชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และ 6) การเสริมสร้างความมั่นคงชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผลการสร้างคู่มือการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้ง 6 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วยกลยุทธ์ 35 กลยุทธ์ แนวทางการดำเนินงาน 41 แนวทาง และผลลัพธ์ความสำเร็จที่ต้องการ 42 ประการ

ผลการประเมินการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 18 ท่าน เห็นด้วย ยืนยัน และรับรองยุทธศาสตร์ทั้ง 6 ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ ทั้ง 35 กลยุทธ์ แนวทางการดำเนินงานทั้ง 41 แนวทาง และผลลัพธ์ความสำเร็จที่ต้องการทั้ง 42 ประการ

ข้อค้นพบที่สำคัญจากการวิจัยนี้ คือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและคู่มือการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เรื่องเล่า “มูต่อง สิงขรเก่า ตะนาวศรี มะริด : สายสัมพันธ์ไทย-เมียนมา” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การจัดการความรู้ และแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงชายแดนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

คำสำคัญ : ยุทธศาสตร์การพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ABSTRACT

The development of border cultural tourism, in addition to building international relations, will also sustain the valuable culture of humanity. Prachuap Khiri Khan is a province that has a very high cultural capital and has a contact area with the Republic of the Union of Myanmar that has historically linked together since ancient times. Deserving to have a strategy for developing cultural tourism in the border that is linked in a policy.

Therefore, this research aims to study ; 1) conditions and problems of obstacles to the development of cultural tourism in the Thailand-Myanmar border, Prachuap Khiri Khan province; 2) To create a strategy to develop cultural tourism in the Thailand-Myanmar border, Prachuap Khiri Khan province; 3) To create a guide for the use of cultural tourism development strategies, Thailand-Myanmar border, Prachuap Khiri Khan province; 4) To evaluate the use of cultural tourism development strategies Thailand-Myanmar border Prachuap Khiri Khan province by using policy research methods consists of 4 steps according to the research objectives. Informational groups are groups of people who are involved in cultural tourism in the area by purposive sampling method, which consisting of representatives from the government, the private sector, the local community leaders, academics and tourists, both of Thai and Myanmar. To conduct in-depth interviews of 40 people, target groups in the group discussion of 18 people and 18 experts in connoisseurship. Performed a SWOT analysis and proposed the development strategy with TOWS Matrix.

The results of the current conditions of cultural tourism development in the Thailand-Myanmar border of Prachuap Khiri Khan found that the border areas of both countries have cultural and religious tourism sites, history and a unique way of life and low cost of living, especially, Prachuap Khiri Khan province have adequate facilities and accommodation for tourists, but there are the major problems of tourist guides with the shortage of the knowledge of cultural tourism site's history and lack of English and Myanmar language skills for communication, In addition, tourism communities in both of the Thailand and Myanmar border are lacking of understanding of the importance about cultural tourism. There are some obstacles such as, the transportation to tourist areas on the Myanmar border, border security, and the Thai government has not yet opened the Singkhon border as a permanent border crossing point. Causing limitations on the length of stay. Therefor, the important opportunity is the opening of Singkhon as a permanent border crossing point, the strategic plan of Prachuap Khiri Khan province and policies to promote Thailand as a hub for international tourism.

The results of the Thai-Myanmar border cultural tourism development strategy of Prachuap Khiri Khan Province consist of 6 strategies: 1) the knowledge management of cultural

tourism sites, 2) development of cultural tourism attractions, 3) development of the tourism personnel, 4) management of cultural tourism, 5) creating the persistence of community culture, 6) strengthening border security.

The creation of a manual for the strategy of cultural tourism development in the Thailand-Myanmar border, Prachuap Khiri Khan province consists of 6 strategies, 35 tactics, 41 operational guidelines and 42 desired success results.

The evaluation results of the Thailand-Myanmar border cultural tourism development strategy of Prachuap Khiri Khan province by 18 experts agreeing to confirm and certify the 6 strategies, according to a manual for the strategy.

More important findings from this research are the policy suggestions, the manual for the strategy of cultural tourism development in the Thailand-Myanmar border, Prachuap Khiri Khan province, the storytelling : Moodong Old Singkhon Tanaintaryi Myeik : Thailand-Myanmar Relations, which is the part of the knowledge management strategy, and integrated operational guidelines to strengthen border security in cultural tourism development.

Keywords : Development strategy, Cultural tourism, Thailand-Myanmar border, Prachuap Khiri Khan Province.

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ทุกประเทศได้นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดความสนใจ สร้างการเรียนรู้และประสบการณ์ที่ควรค่าแก่การจดจำ ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้สร้างรายได้อย่างมหาศาลให้แก่แต่ละประเทศที่นำวัฒนธรรมมาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งต้องบูรณาการกลยุทธ์จากศาสตร์หลากหลายแขนง เช่น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การวางแผนอย่างมีคุณภาพ การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว การพัฒนาคนท้องถิ่น และการตลาด (นุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัย, 2554: 31)

แนวโน้มสำคัญที่มีผลต่อรูปแบบการท่องเที่ยวของโลกในอนาคต คือ นักท่องเที่ยวจะเน้นการแสวงหาประสบการณ์และความรู้เชิงลึกของแหล่งท่องเที่ยวจากการสัมผัสวิถีชีวิตผู้คนและประเพณีท้องถิ่นซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ที่เกิดจากความร่วมมือของชุมชนท้องถิ่น โดยในระยะ 10 ปีข้างหน้ากลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะมีการท่องเที่ยวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2560: 11-12)

สำหรับประเทศไทยมีทุนสังคมและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์อันโดดเด่นซึ่งสั่งสมมาอย่างยาวนาน อาทิ สถาปัตยกรรม หากษัตริย์ ประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนา ศิลปะ สถาปัตยกรรม ประเพณี พระราชพิธี ภาษา กิริยามารยาท ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ การละเล่น คติความเชื่อ ภูมิปัญญา สมุนไพร อาหารไทย ชุมชนวิถีพอเพียง ซึ่งสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ชุมชนได้โดยผ่านการจัดการท่องเที่ยว ที่สำคัญประเทศไทยยังเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมที่มีหลักฐานในทางโบราณคดีเป็นที่ประจักษ์ของชาวโลก และได้รับการขึ้นทะเบียนมรดกโลก อาทิ ชุมชนเมืองเก่าอยุธยาและ

สุโขทัย เราจึงมีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นคุณค่าหลักในเชิงการท่องเที่ยวและบริการ ซึ่งสามารถนำมาเป็นจุดขาย สร้างเศรษฐกิจชุมชนฐานราก นำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เรื่องราว พัฒนาต่อยอด เพิ่มต้นทุนให้กับธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการ สร้างอาชีพ สร้างรายได้กลับคืนสู่ชุมชนจากรากเหง้าวัฒนธรรมที่มีอยู่ทุกชุมชน (หญิงฤดี ภูมิศิริรัตน, 2562: 16) ซึ่งถ้าชุมชนมีศักยภาพในการวางแผนยุทธศาสตร์ บริหารจัดการชุมชนให้เข้มแข็ง โดยได้รับการพัฒนาในทิศทางที่ถูกต้อง มีความตระหนักและภาคภูมิใจในทุนทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า ชุมชนจะสามารถดำรงชีวิตอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน ทั้งมิติสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ตามพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระราชทานหลักการดำเนินงานแก่คณะรัฐมนตรีไว้ว่า “ให้ประชาชนมีความภูมิใจในประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของประเทศรู้ถึงอัตลักษณ์ วัฒนธรรมของประเทศ ซึ่งทั้งวัฒนธรรมและอัตลักษณ์จะสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประเทศไทยผ่านการท่องเที่ยว”

ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับประเทศไทยซึ่งอุดมด้วยทุนทางวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์โดดเด่น ในการสร้างรายได้เข้าประเทศ พัฒนาชุมชนเข้มแข็ง และดำรงคุณค่าความยั่งยืนให้แก่วัฒนธรรมอันเป็นมรดกของชาติบ้านเมือง สอดคล้องกับวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2579 “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ ชื่อนำของโลกที่เติบโตอย่างมีคุณภาพบนพื้นฐานความเป็นไทย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน” (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2560: 24) และจากแผนยุทธศาสตร์การตลาดการท่องเที่ยวเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน ได้กำหนดตำแหน่งทางการตลาดของการ

ท่องเที่ยวไทยในการเป็นประตูเชื่อมโยงสู่การท่องเที่ยวอาเซียนที่คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความเป็นไทยที่ดึงดูด โดยมีเป้าประสงค์ในการใช้ประโยชน์จากการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนเพื่อเพิ่มจำนวนและรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งจากในและนอกอาเซียนอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน โดยเน้นการส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน (Multi Destination) และการท่องเที่ยวเมืองชายแดน เพื่อนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะกลุ่ม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2558: 64-71) ซึ่งการท่องเที่ยวเมืองชายแดนที่เน้นมิติของวัฒนธรรมถือเป็นศักยภาพของประเทศไทยในการเป็นศูนย์กลาง (Hub) ของภูมิภาค (สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม, 2558: 20-21)

ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 ได้กำหนดตัวชี้วัดให้อันดับขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว (TTCI) ของประเทศไทย ด้านความเด่นชัดของวัฒนธรรมและนันทนาการจากการสืบค้นออนไลน์ด้านการท่องเที่ยว (Cultural & Entertainment Tourism Digital Demand) เป็น 1 ใน 10 อันดับแรกของโลก (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ 2560 : ข) และจากยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) รัฐบาลได้กำหนดนโยบายรักษาความมั่นคงทางต่างประเทศ ศึกษาเรียนรู้ทะนุบำรุงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม เพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นให้เศรษฐกิจเชื่อมโยงการค้าขายในประเทศเพื่อนบ้านและสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยวผ่านวัฒนธรรม อัตลักษณ์ เอกลักษณ์ ความเป็นไทยเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้านและภูมิภาค (ราชกิจจานุเบกษา, 2561: 26-28) โดยกำหนดประเด็นปฏิรูปศิลปวัฒนธรรมสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ และสังคมเป็นประเด็นหนึ่งใน 37 ประเด็นปฏิรูปผนวกกับนโยบายประชารัฐเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของประเทศด้วยการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เมื่อ

พิจารณานโยบายแบบองค์รวมจะเห็นได้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นทิศทางสำคัญ การขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ “เมืองสวยงาม” ประตูลู่ภาคใต้ของประเทศไทย เป็นหนึ่งในสี่จังหวัดภายใต้การขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยว 5 ปี (พ.ศ. 2559–2563) เขตพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันตก (Royal Coast) ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศทางธรรมชาติที่มีความหลากหลาย ทั้งที่เป็นเทือกเขาและทะเล มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ความผูกพันและความจงรักภักดีในสถาบันพระมหากษัตริย์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และมีพรมแดนติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา โดยมีจุดเชื่อมโยง คือ ด้านสิงขร ซึ่งเป็นจุดผ่อนปรนพิเศษทางการค้าที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางมาเที่ยวตลอดทั้งปี โดยเฉลี่ยวันละ 500-1,000 คน (ศูนย์ปฏิบัติการร่วมกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 2 และจังหวัดราชบุรี, 2557: 77) ซึ่งถือว่าเป็นโอกาสของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของประเทศ ผนวกกับแผนพัฒนาจังหวัดช่วงปี 2561-2564 ซึ่งได้เน้นจุดยืนทางยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวและด้านประตูการค้า ด้านสิงขร โดยกำหนดวิสัยทัศน์สู่ปี 2564 ไว้ว่า “เมืองท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สัมผัส ะพร้าวที่หนึ่งของโลก ประตูการค้าด้านสิงขร สังคมผาสุก” และได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ซึ่งนำไปสู่การสร้างความสำเร็จของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ การเสริมสร้างความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวบนพื้นฐานเอกลักษณ์ของจังหวัดสู่นานาชาติ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการผลิตและแปรรูปสัมปรัต มะพร้าว และสินค้าเกษตรสู่ตลาดโลก การส่งเสริมและพัฒนาด้านการค้า การลงทุน

การท่องเที่ยวด้านสิงขรและอาเซียน การเสริมสร้างความมั่นคงและสังคมคุณภาพตามวิถีสันติภาพไทย และการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สมดุล (สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2559 : 92)

ดังนั้น จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จึงเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ของประเทศในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา ซึ่งคาดว่าเมื่อยกระดับเป็นด้านสิงขรเป็นจุดผ่านแดนถาวร จะทำให้มีการลงทุนและการค้าชายแดนจากจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ไปสู่เมืองมะริดเพิ่มมากขึ้น เกิดการขนส่งเชื่อมโยง 2 ฝั่งคาบสมุทรระหว่างฝั่งอ่าวไทยและทะเลอันดามัน และจะส่งผลสู่การท่องเที่ยว เนื่องจากมะริด มีแหล่งท่องเที่ยวด้านทะเลที่สวยงามและบริสุทธิ์ มีเกาะกว่า 800 เกาะ มีทุนด้านวัฒนธรรมและศาสนา มีความสัมพันธ์ด้านเครือญาติและประวัติศาสตร์เชื่อมโยงด้านสิงขรและประจวบคีรีขันธ์มายาวนานแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา

ทั้งนี้ ได้มีข้อมูลสนับสนุนและข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนจากงานวิจัย อาทิ การพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนทางจังหวัดแม่ฮ่องสอนไปประเทศพม่า (ดร.ณัฏฐ์ คำนวนดา และสุชีพ พิริยสมิทธิ, 2557: 2) การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวชายแดนด้านวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์และพระพุทธศาสนาจากอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีไปประเทศเมียนมา (พื่อน เปรมพันธ์ และคณะ, 2558: 128) และการค้นพบความสำคัญและคุณค่าของการท่องเที่ยวชายแดนโดยใช้มิติวัฒนธรรมเป็นจุดเน้นของการท่องเที่ยวในด้านความสัมพันธ์และความมั่นคงระหว่างประเทศ (อภิญา เงินดี, 2554: 3) และวลัยพร รัตนเศรษฐ (2558: 78) ได้เสนอแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาด้านสิงขรด้านการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว โดยขอให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างด้านสิงขร หมู่บ้านตะนาวศรี

ตัวเมืองจังหวัดมะริด ในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างสองคาบสมุทรในลักษณะเส้นทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งในขณะนี้ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มศักยภาพของพื้นที่เนื่องจากยังมีข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาการเข้าพำนักรถเข้า-ออกด่านสิงขร และการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกระหว่างการเดินทางเพื่อให้สามารถสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างอำเภอหัวหิน-ชะอำ-ระนอง-ภูเก็ต-มะริด และการท่องเที่ยวแบบสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจเชื่อมสองคาบสมุทร กาญจนบุรี-ทวาย-มะริด-ประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทั้งสองประเทศเป็นอย่างดี

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น พบว่า ชายแดนไทย-เมียนมาด้านจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีเส้นทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมหลากหลายซึ่งมีความสัมพันธ์กันมาอย่างแน่นแฟ้น เช่น หมู่บ้านมูตอง เมืองเก่าด่านสิงขร บ้านทัพพระยา เมืองเก่าตะนาวศรี หลักเมืองและคูเมืองโบราณ ท่าเรือโบราณ วัดในเมืองมะริด ชุมชนดั้งเดิมที่มีอายุกว่า 500 ปี หลากชาติพันธุ์ ในตะนาวศรี ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-มะริด และ ความเป็นเครือญาติระหว่างผู้คน เมืองประจวบคีรีขันธ์และเมืองมะริดตั้งแต่สมัยโบราณ

จากการลงพื้นที่ศึกษาชุมชนด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม ในพื้นที่ชายแดนเมียนมาที่หมู่บ้านมูตอง บ้านสิงขรเก่า ตะนาวศรี และมะริด พบจุดอ่อนที่สำคัญในด้านการจัดการท่องเที่ยว บุคลากรด้านการท่องเที่ยว การจัดการความรู้เรื่องประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตที่มีคุณค่าซึ่งสะท้อนสายสัมพันธ์ระหว่างบ้านพี่เมืองน้องไทย-เมียนมา เส้นทางคมนาคมในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว และพิพิธภัณฑ์ (สมเกียรติ เอาจิmidt, 2560, มีนาคม, 1) การตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวของชุมชน (U Than Soc, 2560,

มีนาคม, 1) นโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และการที่ด่านสิงขรยังไม่ได้เปิดเป็นจุดผ่านแดนถาวร ซึ่งเป็นทั้งจุดอ่อนและอุปสรรคในการพัฒนา (San Lwin, 2560, มีนาคม, 1) โดยมีอุปสรรคที่สำคัญที่อาจจะมีผลกระทบต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ เรื่องการคมนาคมซึ่งกำลังมีการแก้ไขโดยการก่อสร้างถนนลาดยางสายด่านสิงขร-มะริด (วีระ ศรีวัฒนตระกูล, 2560, มีนาคม, 1) และเรื่องนโยบายความมั่นคงระหว่างประเทศ (สุวิทย์ พุกกะเวส, 2560, ธันวาคม, 1) ซึ่ง U Hiwan Moe. (2560, มีนาคม, 2) ย้ำว่าหากได้มีการวางแผนการท่องเที่ยวในเชิงยุทธศาสตร์จะมีผลดีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นองค์รวม

จากศักยภาพด้านวัฒนธรรมและปัญหาด้านการพัฒนาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัย เรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อให้ได้ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยงระหว่างสองประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. เพื่อสร้างคู่มือการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
4. เพื่อประเมินผลการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหาของการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดการความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสร้างความคงอยู่ของวัฒนธรรมชุมชน การเสริมสร้างควมมั่นคงชายแดน การวิเคราะห์บริบทพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของทั้งไทยและต่างประเทศ

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วย ผู้บริหารหน่วยงานระดับจังหวัด ภาคเอกชน ภาคชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น นักท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดมรดกภาคตะนาวศรี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 40 คน

กลุ่มเป้าหมายในการการเสวนาเพื่อสร้างยุทธศาสตร์และคู่มือการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นกลุ่มผู้นำทางความคิดที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 18 คน จาก 6 กลุ่ม คือ ภาคราชการ ภาคเอกชน นักวิชาการ ผู้นำท้องถิ่น ท้องที่ นักท่องเที่ยว และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแห่งสหภาพเมียนมา

กลุ่มเป้าหมายในการประชุมอิงผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินผล รับรองและยืนยันยุทธศาสตร์ที่สร้างขึ้น

เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยว จำนวน 18 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับจังหวัด ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจเอกชน ภาคชุมชน นักท่องเที่ยว และนักวิชาการ

ขอบเขตด้านพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วยพื้นที่อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ ด่านสิงขร หมู่บ้านมุดอง หมู่บ้านสิงขรเก่า เมืองตะนาวศรี จังหวัดมรดก

ขอบเขตด้านเวลา เดือนมกราคม 2559 - ธันวาคม 2561

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงนโยบาย โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยการศึกษาเอกสาร ลงพื้นที่เพื่อสังเกต สนทนา สัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่ม
2. สร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้วยการประชุมกลุ่มวิเคราะห์ SWOT Analysis ด้วย 7S Model และ PESTLE Model
3. สร้างคู่มือการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้วยการเสวนา และสังเคราะห์เนื้อหา
4. ประเมินผลการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้วยการประชุมอิงผู้เชี่ยวชาญ และสังเคราะห์เนื้อหา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) การสังเกตพื้นที่ (Area Observation) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่ม การเสวนา (Focus group discussion) และการประชุมอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยใช้การจดบันทึกเนื้อหา บันทึกภาพ และวิดีโอ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาโดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) และใช้เทคนิคSWOT Analysis 7S Model และ PESTLE Model ในการสร้างยุทธศาสตร์ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ มีศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขัน เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี วิถีชีวิต คติความเชื่อ ศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ และเรื่องเล่าความผูกพันระหว่างเชื้อชาติไทย-เมียนมา ที่สามารถพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ อาทิ ศาลหลักเมือง วัดธรรมิการามวรวิหารหรือวัดเขาช่องกระจก วัดอ่าวน้อย อุทยานวิทยาศาสตร์พระจอมเกล้า ณ หว้ากอ วัดคลองวาฬ วัดด่านสิงขร ตลาดชายแดนด่านสิงขร และศาลเจ้าพ่อหินกอง ซึ่งมีประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับชนชาติ และความผูกพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์ มีความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติไทย-เมียนมา มีความเชื่อ ความศรัทธาร่วมกัน มีการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาาร่วมกัน ส่วนความต้องการในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรมนั้นต้องการให้มีการเชื่อมโยงการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีรูปแบบที่เด่นชัด มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม และมีการจัดการความรู้เพื่อสร้างการเรียนรู้ ความภาคภูมิใจ และความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างชนชาติ

ส่วนปัญหาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์พบว่า ยังขาดการพัฒนาความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมาที่มีมาตรฐาน การจัดระเบียบตลาดชายแดนด่านสิงขร ปัจจุบันผู้ประกอบการค้าขายที่ด่านสิงขรเป็นบุคคลภายนอกชุมชนซึ่งส่งผลกระทบต่อ การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของคนในชุมชน การสำรวจจำนวนผู้เข้าพักหรือนักท่องเที่ยวทำได้ยาก เนื่องจากยังมีโรงแรมที่พักที่ไม่ได้จดทะเบียนอย่างถูกต้อง ชุมชนยังไม่มีเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจนในการจัดการท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชน ขาดการออกแบบกิจกรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ดึงดูดความสนใจและการจัดการด้านการตลาดท่องเที่ยว การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวหรือพัฒนาให้โดดเด่นทำได้ค่อนข้างยากเพราะเป็นพื้นที่ราชพัสดุ ไม่มีบุคลากรหรือมัคคุเทศก์อาชีพที่พูดภาษาเมียนมาและภาษาอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่ว แหล่งท่องเที่ยวขาดการจัดการความรู้ให้เห็นคุณค่าเชิงวัฒนธรรม

อุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ที่ด้านการเมืองและกฎหมาย จากการที่รัฐบาลไทยยังไม่เปิดด่านสิงขรเป็นจุดผ่านแดนถาวร และพื้นที่ที่เป็นที่ดินราชพัสดุ นอกจากนี้ยังมีอุปสรรคด้านความมั่นคงในฝั่งเมียนมาซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ต้องศึกษาอย่างลึกซึ้ง

2. การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 6 ด้าน คือ การ

จัดการความรู้แหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยว การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสร้างความคงอยู่ของวัฒนธรรมชุมชน และการเสริมสร้างความมั่นคงชายแดน

3. การสร้างคู่มือการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วยกลยุทธ์ 35 กลยุทธ์ แนวทางการดำเนินงาน 41 แนวทาง และผลลัพธ์ความสำเร็จที่ต้องการ 42 ประการ ในแต่ละยุทธศาสตร์มีกลยุทธ์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ด้านการจัดการความรู้ ประกอบด้วยกลยุทธ์ 9 กลยุทธ์ ได้แก่ สืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สืบค้นวิถีชนเผ่า สืบค้นคติความเชื่อ ศึกษาประวัติศาสตร์และพิธีกรรมทางศาสนา สร้างเรื่องเล่าประเพณีท้องถิ่น ศึกษาสถาปัตยกรรมและโบราณสถาน ศึกษาสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยชุมชน ค้นหาอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ชุมชน และจัดทำศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วยกลยุทธ์ 5 กลยุทธ์ ได้แก่ เสริมสร้างความตระหนักให้ชุมชน สร้างอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว สร้างความโดดเด่นและคุณค่าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ศึกษาความต้องการของตลาดท่องเที่ยวเชิงลึก และปรับกลวิธีพัฒนาตลาดท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์กลาง ประกอบด้วยกลยุทธ์ 3 กลยุทธ์ ได้แก่ สร้างมัคคุเทศก์อาชีพและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น พัฒนาผู้นำชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และส่งเสริมเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วยกลยุทธ์ 7 กลยุทธ์ ได้แก่ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมเป็น “เจ้าของ” ของชุมชน บูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขยายผลการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน วางแผน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมาอย่างมีส่วนร่วม จัดการท่องเที่ยวมิติใหม่ที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกันและความผูกพัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสื่อสารอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีบูรณาการภูมิปัญญาในการจัดการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความคงอยู่ของวัฒนธรรมชุมชน ประกอบด้วยกลยุทธ์ 6 กลยุทธ์ ได้แก่ สร้างความยั่งยืนของอัตลักษณ์ชุมชน ส่งเสริมการฟื้นตัวของวัฒนธรรมชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการตนเอง สืบสานความรุ่งเรืองทางศาสนา ส่งเสริมความสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวและชุมชน และการจูงใจให้เกิดการกลับมาท่องเที่ยวในครั้งต่อไป

ยุทธศาสตร์ด้านการเสริมสร้างความมั่นคงชายแดน ประกอบด้วยกลยุทธ์ 5 กลยุทธ์ ได้แก่ สร้างเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ความรักชาติรักแผ่นดิน สอดแทรกกฎหมายหรือกรณีศึกษาเกี่ยวกับความมั่นคง จัดรายการนำเที่ยวที่ชัดเจน รัดกุม มีกฎ กติการายาท สร้างมาตรฐานการบริการนำเที่ยว และสร้างเครือข่ายจิตอาสารักษาความมั่นคงชายแดน

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวทางการดำเนินงาน และผลลัพธ์ความสำเร็จที่ต้องการในแต่ละกลยุทธ์ โดยมีแนวทางการดำเนินงานทั้งสิ้น 41 แนวทาง และผลลัพธ์ความสำเร็จที่ต้องการ 42 ประการ

4. ผลการประเมินการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 18 ท่าน เห็นด้วย ยืนยัน และรับรองยุทธศาสตร์ทั้ง 6 ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ทั้ง 35 กลยุทธ์ แนวทางการดำเนินงานทั้ง 41 แนวทาง และผลลัพธ์ความสำเร็จที่ต้องการ ทั้ง 42 ประการ

ข้อค้นพบที่สำคัญจากการวิจัยนี้ คือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากคู่มือการใช้ยุทธศาสตร์

ที่ได้สังเคราะห์แนวทางการดำเนินงานแต่ละกลยุทธ์ และเป้าหมายผลลัพธ์ความสำเร็จที่จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์สามารถนำไปใช้ดำเนินงานได้อย่างเป็น รูปธรรม และตัวอย่าง การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ ด้าน การ จัด การ ความ รู้ แหล่ง ท้อง ที่ ยาว เจริญ วัฒนธรรม ชายแดน ไทย-เมียนมา จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ โดยเรียบเรียงในลักษณะเรื่องเล่าจาก การเดินทาง (Story-telling) ชื่อเรื่อง “มูต้อง สิงขรเกา ตะนาวศรี มะริด : สายสัมพันธ์ไทย-เมียนมา” ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นคู่มือการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี รวมทั้งแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงชายแดน ผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ ลงพื้นที่สังเกต สันทนา สัมภาษณ์ ประชุมกลุ่ม เสวนา เพื่อค้นหาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรค ในการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จนได้ยุทธศาสตร์ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัด ประจวบ คีรีขันธ์ จำนวน 6 ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ 35 กลยุทธ์ แนวทาง การดำเนินงาน 41 แนวทาง และผลลัพธ์ความสำเร็จ ที่ต้องการ 42 ประการ ยุทธศาสตร์ ที่สร้างขึ้นได้รับการประเมิน รับรองและยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ โดยมี ข้อค้นพบที่สำคัญจากการวิจัยนี้ คือ การจัดการความรู้ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในรูปแบบของเรื่องเล่าจากการ เดินทาง ซึ่งสามารถใช้เป็นคู่มือการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับการเรียนรู้ ในมิติของสายสัมพันธ์บ้านพี่เมืองน้อง ซึ่งจะนำไปสู่

ความรู้รักสามัคคีระหว่างชนชาติและเป็นกลยุทธ์สำคัญ ในการเสริมสร้างความมั่นคงชายแดนผ่านการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยขอยกประเด็นในการอภิปราย ผลดังต่อไปนี้

ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ที่สร้างขึ้นจำนวน 6 ยุทธศาสตร์นั้น ประเด็นยุทธศาสตร์การจัดการความรู้แหล่งท่องเที่ยว ถือเป็นยุทธศาสตร์แรกของกระบวนการพัฒนาเนื่อง ด้วยสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ชายแดนของทั้ง ไทยและเมียนมา เพราะมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นทุน วัฒนธรรมจำนวนมากที่สามารถศึกษาค้นคว้าและสร้าง เป็นเรื่องราวเพื่อเป็นคู่มือการท่องเที่ยวที่มีคุณค่า ซึ่งหญิงฤดี ภูมิศิริรัตน (2562: 16) กล่าวในทำนอง เดียวกันว่าชุมชนไทยมีทุนวัฒนธรรมทุกพื้นที่ หากได้ ศึกษาและนำมาเขียนเป็นเรื่องราวให้น่าสนใจน่าอ่าน จะเป็นการสร้างการเรียนรู้และความประทับใจที่มี คุณค่าให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเรื่องของคุณค่าดังกล่าวนี้ อภิญา เงินดี (2554: 3) กล่าวไว้สอดคล้องกันว่า คุณค่าของคติความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม ของพระพุทธศาสนาเป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาชุมชนชายแดนที่มีความเชื่อและมี กิจกรรมทางประเพณีร่วมกัน ซึ่งเป็นสายสัมพันธ์ภาพ ที่ดีระหว่างสองประเทศ และวิชาญ ทราย์อ่อน (2558: 7) ได้กล่าวถึงสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวประการสำคัญ คือ วิถีชีวิตดั้งเดิม ประเพณี วัฒนธรรมที่ดั้งเดิม และ ธรรมชาติเชิงนิเวศที่แตกต่างกันไปจากประเทศ ของนักท่องเที่ยววิถีชีวิตการเป็นอยู่ที่แตกต่างเป็นเสน่ห์ ดึงดูดนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ศูนย์ปฏิบัติการ ร่วมกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 2 และจังหวัดราชบุรี (2557: 3) ได้แสดง ความเชื่อมั่นว่าความใกล้ชิดด้าน วัฒนธรรมและเชื้อชาติจะเป็นกลไกสนับสนุน การเชื่อมโยงความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวทั้งเชิง

ธรรมชาติและเชิงวัฒนธรรม ซึ่งถ้าหากแหล่งท่องเที่ยวใด มีการจัดการความรู้แล้วทำเป็นสื่อเผยแพร่จะทำให้ นักท่องเที่ยวประทับใจ ดังที่ Rami Isaac (2008: 60-100) พบว่านักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวประเทศเนเธอร์แลนด์ เพราะการรับรู้จากสื่อที่เกิดจากการจัดการความรู้ เช่น จากหนังสือแนะนำเที่ยว อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ แม็กกาซีน จะเห็นว่าหนังสือแนะนำเที่ยวมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมาเที่ยวของนักท่องเที่ยวซึ่งสอดคล้องกับ Nikolaos, Boucas. (2008: 1-2) ที่พบว่านักท่องเที่ยว กลุ่มเยาวชนมาเที่ยวประเทศกรีซเพราะอนุสาวรีย์และ นิทรรศการซึ่งได้มาจากการจัดการความรู้ จึงกล่าวได้ว่าการจัดการความรู้แหล่งท่องเที่ยวเป็นกระบวนการแรกของการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งวรภพ วงศ์รอด (2557: 22-23) ได้กล่าวไว้เช่นเดียวกัน

ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม เน้นกลยุทธ์การสร้างเอกลักษณ์ ของแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน และการเชื่อมเส้นทางท่องเที่ยวด้านสิงขร-หมู่บ้าน ตะนาวศรี-ตัวเมืองมะริด ดังที่วลัยพร รัตนเศรษฐ และ พิพัฒน์ ไทยอารี (2560: 78) รวมทั้งศูนย์ปฏิบัติการ ร่วมกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 2 และจังหวัด ราชบุรี (2557: 4-5) ได้เสนอแนะไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ ดร.ณิ คำนวนตา และสุชีพ พิริยสมิทธิ์ (2557: 162) ที่ได้เสนอแนะไว้ว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชายแดนไทย-เมียนมาควรมีการศึกษาขยายผลรูปแบบ ความร่วมมือระหว่างสองประเทศ ซึ่งวลัยพร รัตนเศรษฐ (2560: 78) และศูนย์ปฏิบัติการร่วมกลุ่ม จังหวัดภาคกลางตอนล่าง 2 และจังหวัดราชบุรี (2557: 137-138) มีความเห็นในทำนองเดียวกันว่าควรให้มีการ สร้างวงจรการท่องเที่ยว (Tourism Route) และ ส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบ “Journey to the Two Oceans” TWO WAY กาญจนบุรี ทวาย มะริด ประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ โดย

ปัจจัยความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การศึกษาตลาด ท่องเที่ยวในเชิงลึก ตามที่นงลักษณ์ จันทาภากุล และ นรินทร์ สังข์รักษา (2556: 143) ได้สนับสนุนกลยุทธ์นี้ อย่างชัดเจน

ส่วนยุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากร และการ เสริมสร้างความคงอยู่ของวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเน้น การให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพการมีส่วนร่วม ของชุมชน เสริมสร้างความตระหนัก ทศนคติ สำนึกรักท้องถิ่น ภาควิชาภูมิในเอกลักษณ์ท้องถิ่นและ วัฒนธรรมชุมชน ซึ่งพัชรินทร์ โตรักตระกูล (2553) ได้กล่าวไว้เช่นเดียวกัน ในขณะที่มาโนช พรหมปัญญา และคณะ (2556: 36-47) ให้ข้อสังเกตว่า มีเมือง ในหลายประเทศที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมสูงมากแต่มีปัญหาการมีส่วนร่วม ของชุมชนและทรัพยากรมนุษย์ ดังเช่น เมืองสีหนุวิลล์ ตามงานวิจัยของ Peng Ponna (2009: 126) ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวจึงต้องสร้างการมีส่วนร่วม ควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพชุมชน ซึ่งปัญหานี้ Breugel, van., Liedewij (2013: 2) ย้ำว่าแม้จะมี แหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจเพียงใดแต่ถ้าชุมชนขาดความ ร่วมมือร่วมใจ ความสำเร็จก็เกิดได้ยากและไม่ยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ด้านการเสริมสร้างความมั่นคง ชายแดน เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องบูรณาการในการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ โดยต้องเน้นกลยุทธ์ การวางแผนร่วมกันทุกระดับ สร้างความรู้และสร้าง เรื่องเล่ากรณีศึกษาเกี่ยวกับความมั่นคงชายแดน สอดแทรกให้นักท่องเที่ยวได้ตระหนัก ทั้งนี้ ต้องมี การวางแผนร่วมกันทุกระดับ ซึ่งทักษิณ ปิลาวสน์ และ คณะ (2556: 120-123) พบว่าองค์กรทั้งสามระดับ คือ ระหว่างประเทศ ระดับประเทศและระดับจังหวัด

ยังขาดการวางแผนยุทธศาสตร์ การประสานยุทธศาสตร์ แผนงาน และโครงการร่วมกัน

อุปสรรคด้านความมั่นคงในฝั่งเมียนมาซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ต้องศึกษาให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง ถึงแม้ว่าจะไม่มีปัญหากระทบกระทั่งบริเวณชายแดน แต่เรื่องความมั่นคงต้องมีการศึกษาด้านการข่าวอย่างรอบคอบระมัดระวัง ต้องวางแผนการป้องกันและแก้ไขเสียยาวเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันโดยเฉพาะปัญหาการข้ามแดนอย่างผิดกฎหมายที่จะเข้ามาในรูปแบบของการท่องเที่ยวแต่ในมิติของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนที่มีการดำเนินงานอย่างมีคุณภาพโดยการวางแผนยุทธศาสตร์จะสามารถสร้างความได้เปรียบในเชิงแข่งขันด้วยการใช้ประโยชน์จากมีปฏิสัมพันธ์ข้ามพรมแดนในพื้นที่ชายแดนที่มีการพึ่งพาซึ่งกันและกัน (Interdependent borderlands) และพื้นที่ชายแดนที่มีการบูรณาการจนเป็นพื้นที่เดียวกัน (Integrated borderlands) ดังที่ ภัทรวดี โอฬารวัตร (2556: 16) และเชียว ไกรนรา (2555: 1-2) ได้กล่าวไว้ในแนวคิดความร่วมมือการพัฒนาตามแนวชายแดนภูมิภาคข้ามพรมแดน (Cross border region: CBR)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ทั้งด้านการจัดการความรู้ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากร การจัดการการท่องเที่ยว การสร้างความคงอยู่ของวัฒนธรรมชุมชน และการเสริมสร้างความมั่นคงชายแดนจึงสามารถนำไปสู่การสร้างมิติใหม่ของการท่องเที่ยว คือ การเรียนรู้ ความสัมพันธ์ที่ดียิ่งขึ้นจะนำไปสู่การพัฒนาในทุกมิติอย่างยั่งยืน ซึ่งจากการประเมินผลการใช้ยุทธศาสตร์โดยผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยรับรองและยืนยันยุทธศาสตร์โดยการพิจารณาคู่มือการใช้ยุทธศาสตร์และตัวอย่างเรื่องเล่าการเดินทาง

จากยุทธศาสตร์การจัดการความรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทย-เมียนมา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ “มูต้อง สิงขรเก๋า ตะนาวศรี มะริด : สายสัมพันธ์ไทย-เมียนมา”

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายมี 3 ระดับ กล่าวคือ 1) สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สามารถนำคู่มือการใช้ยุทธศาสตร์ไปเป็นแนวทางการพัฒนาตามบริบทที่เหมาะสมสอดคล้องกับพื้นที่ 2) จังหวัดที่มีพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมาที่มีบริบทใกล้เคียงกัน เช่น กาญจนบุรี ราชบุรี สามารถนำรูปแบบกระบวนการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมาไปประยุกต์ใช้ 3) จังหวัดพื้นที่ชายแดนอื่นๆ ของประเทศสามารถประยุกต์รูปแบบกระบวนการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไปใช้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อยอด ขยายผลสามารถศึกษาได้อย่างหลากหลาย อาทิ 1) ภูมิปัญญาดั้งเดิมไทย-เมียนมา : ด้านสิงขร-มะริด 2) การถอดบทเรียนวิถีชีวิตรกรากแห่งร่วมกัน เช่น “ประเพณีวิถีแห่งข้าว” 3) การจัดการความรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชายแดนไทย-เมียนมา ในพื้นที่อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ โดยการสืบค้นและสร้างเรื่องเล่าที่สอดคล้องกับการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ รูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงชายแดนผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองที่เมืองน้อง

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2558). “2015 ประชาคมอาเซียน If we hold on together”. TAT Review 1/2015. (มกราคม-มีนาคม) : 64-71.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564). กรุงเทพฯ : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- เชิญ ไกรนรา. (2555). การศึกษาการพัฒนาและการบริหารจัดการเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในต่างประเทศ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคกลาง.
- ดร.ณัฏฐ์ คำนวนตา และสุชีพร พิริยสมิทธิ. (2557). ความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. วารสารวิชาการ คณะบริหารธุรกิจ, 9 (2), 162.
- ทักษิณ ปิลาวาสน์ และคณะ. (2556). ยุทธศาสตร์การส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในเขตสามเหลี่ยมอันดามัน (ภูเก็ต พังงา กระบี่). วารสารวิชาการ คณะบริหารธุรกิจ, 8, 120-123.
- นงลักษณ์ จันทาภากุล และนรินทร์ สังข์รักษา. (2556). การศึกษาศักยภาพในการท่องเที่ยววัฒนธรรมบ้านหัวเขาจีน จังหวัดราชบุรี. วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 24 (2), 143.
- นุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัย. (2554). กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. วารสารมนุษยศาสตร์, 18 (1), 12.
- พัชรินทร์ ไตรรักตระกูล (2553). รายงานการวิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. E Library เรื่อง กักมันต์ ปลัดถิ่นในประเทศไทย หมายเหตุที่ยังรอวันกลับบ้าน. ค้นเมื่อ มีนาคม 9, 2561, จาก <http://www.elibrary.trf.or.th>.
- พื่อน เปรมพันธ์ และคณะ. (2558). ถอดบทเรียนสะพานมอญเชิงพหุคุณค่า. กาญจนบุรี : สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- ภัทรวิทย์ โอฬารวัตร. (2556). การศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่า กรณีศึกษา : ด่านสิงขร ตำบลคลองวาฬ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสารสหวิทยาการ, 10 (2), 9-31.
- มานิช พรหมปัญญา และคณะ. (2556). แนวทางการเตรียมความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย, 8, 36-47.
- วรภพ วงศ์รอด. (2557). “แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์”. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์, 9 (26), 13-28.
- วลัยพร รัตนเศรษฐ. (2560). โครงการศึกษาวิจัยข้อเสนอแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาด้านสิงขร ด้านการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสารราชพฤกษ์, 5 (2), 78.
- วลัยพร รัตนเศรษฐ และพิพัฒน์ ไทยอารี. (2560). การเตรียมความพร้อมของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจบริเวณชายแดนด้านสิงขรและมูตอง. สุทธิปริทัศน์, 31 (100), 72-85.
- วิชาญ ทราโยอ่อน. (2558). การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับ AEC : การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ : สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

- ศูนย์ปฏิบัติการร่วมกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 2 และจังหวัดราชบุรี. (2557). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง **การศึกษารูปแบบการค้าและการท่องเที่ยวชายแดนระหว่างไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2559). **แผนพัฒนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (พ.ศ. 2561-2564)**. ประจวบคีรีขันธ์ : กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.
- สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม. (2558). **กรอบความเห็นร่วมปฏิรูปประเทศไทยด้านเศรษฐกิจ**. กรุงเทพฯ : สถาปนาปฏิรูปแห่งชาติ.
- หญิงฤดี ภูมิศิริธนา. (2562). **ยุทธศาสตร์ทุนคนไทย**. เอกสารประกอบการเรียนหลักสูตรจิตอาสา 904 หลักสูตรพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : กองบัญชาการทหารมหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์.
- อภิญา เงินดี. (2554). **การศึกษาความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของพระพุทธศาสนาในฐานะทุนทางสังคม-วัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนชายแดนไทย-พม่า สองฝั่งแม่น้ำเมย**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Boucas, Nikolaos. (2008). **Cultural Tourism, Young People and destination Perception: A Case Study of Delphi, Greece**. A Thesis for the Degree of Doctor of Philosophy in Management Studies
- Breugel, VanLiedewij. (2013). **Community-based tourism: Local Participation and Perceived Impacts A Comparative Study Between Two-Communities in Thailand**. As part of the Research Master Social and Cultural Science Faculty of Social Sciences Radboud University Nijmegen, Netherlands.
- Isaac, Rami. (2008). **Understanding the Behaviour of Cultural Tourists Towards a Classification Of Dutch Cultural Tourists**. International Higher Education Breda., Netherlands.
- Greg., Richards. (2018). Cultural Tourism : A review of recent research and trends. **Journal of Hospitality and Tourism Management**, 36, 12-21.
- Peng Ponna. (2009). **Community-Based Tourism Development in Sihanoukville, Cambodia**. A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Business Administration in Hospitality and Tourism Management (International Program) Prince of Songkla University.
- การสัมภาษณ์**
- วีระ ศรีวัฒนตระกูล. นายกสมาคมส่งเสริมพัฒนาการค้าการลงทุน ประจวบ-มะริด. (2560, มีนาคม 1). สัมภาษณ์.
- สมเกียรติ เอ้าจิมีด. ผู้ประสานงานบ้านพี่เมืองน้องจังหวัดประจวบฯ-จังหวัดมะริด. (2560, มีนาคม 1). สัมภาษณ์.
- สุวิทย์ พุกกะเวส. นายอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์. (2560, ธันวาคม 1). สัมภาษณ์.
- Sar Lwin. ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านมุดอง. (2560, มีนาคม 1). สัมภาษณ์.
- U Hiwan Moe. รองผู้อำนวยการสำนักงานการโรงแรมและการท่องเที่ยว จังหวัดเกาะสอง. (2560, มีนาคม 2). สัมภาษณ์.
- U Than Soc Win. ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอตะนาวศรี. (2560, มีนาคม 2). สัมภาษณ์.